

УДК 004:378.147:658

В.С. Артеменко, канд. техн. наук, проф.

І.Г. Бубенець, ст. викл.

К.В. Попкова, ст. викл.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ПЕРЕПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ МЕНЕДЖМЕНТУ ІЗ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто психологічні аспекти застосування інформаційних технологій у процесі перепідготовки спеціалістів менеджменту із зовнішньоекономічної діяльності в Інституті післядипломної бізнес-освіти.

Рассмотрены психологические аспекты использования информационных технологий в процессе переподготовки специалистов по менеджменту внешнеэкономической деятельности в Институте последипломного бизнес-образования.

Psychological aspects of using information technologies in the process of specialists retraining on management of foreign economic activity in the Institute of post-qualifying business-education are discussed.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Тенденції розвитку сучасного суспільства мають переважно техногенний характер. Сучасний світ побудовано на базі комп'ютерних електронних систем, які проникли фактично в усі сфери діяльності людини. Основним елементом техногенного розвитку людства є комп'ютер. Саме цей пристрій сьогодні вирішує нескінченну безліч поставлених людиною завдань.

У всіх сферах освіти ведуться пошуки способів інтенсифікації й швидкої модернізації системи підготовки, перепідготовки, підвищення якості навчання з використанням комп'ютерних технологій. Застосування комп'ютерних технологій у навчальному процесі дає можливість використовувати в педагогічній практиці психолого-педагогічні розробки, які дозволяють інтенсифікувати навчальний процес, реалізувати ідеї «розвиваючого навчання». Можливості комп'ютерних технологій, як інструмента людської діяльності й принципово нового засобу навчання, привели до появи нових методів й організаційних форм навчання, більш швидкому їхньому впровадженню у навчальний процес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В освітньому процесі комп'ютер може бути як об'єктом вивчення, так і засобом навчання, виховання, розвитку й діагностики засвоєння змісту навчання, тобто можливі два напрями використання комп'ютерних технологій у процесі навчання. При першому – засвоєння знань, умінь і навичок веде до усвідомлення можливостей комп'ютерних технологій, до формування вмінь їхнього використання при вирішенні різноманітних завдань. При другому – комп'ютерні технології є потужними засобами підвищення ефективності організації навчально-виховного процесу [1; 2].

Мета та завдання статті. Основою підготовки слухача ВШП до використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі служать принципи дидактики, що визначають вимоги до змісту, методів, організаційних форм і засобів навчання, орієнтованих на досягнення мети навчання. З аналізу загальних властивостей інформації, її видів і функцій, впливу на розвиток, впливає така вимога: інформація, що циркулює в освітньому процесі, повинна ефективно використовуватися на кожному конкретному етапі навчального процесу, у кожен момент діяльності як того, хто навчає, так і того, хто навчається. Означене визначає вибір методів, організаційних форм і засобів навчання, які повинні забезпечувати активність пізнавальної діяльності тих, хто навчається, коли вся їхня увага зосереджується на суті досліджуваного явища або процесу, а не на комп'ютері, що виступає як засіб навчання.

Головним завданням використання комп'ютерних технологій є розширення інтелектуальних можливостей людини. Зараз змінюється саме поняття навчання: засвоєння знань поступається місцем умінню користуватися інформацією, отриманою за допомогою комп'ютера.

Виклад основного матеріалу дослідження. Застосування комп'ютерних технологій у сучасному освітньому процесі – цілком закономірне явище. Проте ефективність їхнього використання у навчанні залежить від чіткого уявлення про місце, яке вони повинні займати у складному комплексі взаємозв'язків, що виникають у системі взаємодії «викладач – той, студент/слухач, хто навчається».

Використання комп'ютерних технологій змінює мету й зміст навчання: з'являються нові методи й організаційні форми навчання. Відновлення змісту навчання пов'язане, насамперед, з підвищенням ролі гуманітарної підготовки, пов'язане формуванням у студентів/слухачів послідовного наукового розуміння навколишнього світу [1].

Впровадження комп'ютерних технологій створює передумови для інтенсифікації освітнього процесу. Вони дозволяють широко використовувати на практиці психолого-педагогічні розробки, що забезпечують перехід від механічного засвоєння знань до оволодіння вмінням самостійно здобувати нові знання. Комп'ютерні технології сприяють розкриттю, збереженню й розвитку особистісних якостей слухачів.

У практиці інформаційними технологіями навчання називають всі технології, що використовують спеціальні технічні інформаційні засоби (ЕОМ аудіо, кіно, відео).

Коли комп'ютери почали широко використовувати в освіті, з'явився термін “нова інформаційна технологія навчання”. Загалом кажучи, будь-яка педагогічна технологія – це інформаційна технологія, тому що основу технологічного процесу навчання становить інформація, та її рух (перетворення). Найбільш вдалим терміном для технологій навчання, що використовують комп'ютер, є “комп'ютерна технологія”.

Комп'ютерні технології розвивають ідеї програмованого навчання, відкривають зовсім нові, ще не досліджені технологічні варіанти навчання, пов'язані з унікальними можливостями сучасних комп'ютерів і телекомунікацій. Комп'ютерні (нові інформаційні) технології навчання – це процес підготовки й передачі інформації тому, кого навчають, засобами здійснення яких є комп'ютер.

Комп'ютерна технологія може здійснюватися в наступних трьох варіантах [1]:

I – як “проникаюча” технологія (застосування комп'ютерного навчання по окремих темах, розділах, для окремих дидактичних завдань);

II – як основна, визначальна, найбільш значуща з використовуваних у даній технології частин;

III – як монотехнологія (коли все навчання, все керування навчальним процесом, включаючи всі види діагностики, моніторинг, опираються на застосування комп'ютера).

Класифікаційні параметри технології такі:

- за рівнем застосування: загальна, педагогічна;
- за основним фактором розвитку: соціогенна й психогенна;
- за концепцією засвоєння: асоціативно-рефлекторна;
- за орієнтацією на особистісні структури: інформаційна й операційна;
- за характером змісту: проникаюча, придатна для будь-якого змісту;

- за типом керування пізнавальною діяльністю: комп'ютерна;
- за організаційних формах: індивідуальна й система малих груп;
- за підходу до слухача: співробітництво;
- за переважним методом: інформаційне й операційне, діалогічне й програмоване навчання;
- за напрямком модернізації: ефективність організації й керування;
- за категорією тих, яких навчають: усі категорії.

Акцент цілей:

- формування вмінь працювати з інформацією, розвиток комунікативних здатностей;
- підготовка особистості “інформаційного суспільства”;
- дати слухачеві так багато навчального матеріалу, як тільки він може засвоїти;
- формування дослідницьких умінь, умінь приймати оптимальні рішення.

Концептуальні положення:

- навчання – це спілкування того, хто навчається, з комп'ютером;
- принцип адаптивності: пристосування комп'ютера до індивідуальних особливостей того, хто навчається.

Діалоговий характер навчання:

- керованість: у будь-який момент можлива корекція викладача процесу навчання;
- взаємодія того, хто навчається, з комп'ютером може здійснюватися за всіма типами: суб'єкт - об'єкт, суб'єкт - суб'єкт, об'єкт - суб'єкт;
- оптимальне поєднання індивідуальної й групової роботи;
- підтримка в того, хто навчається, стану психологічного комфорту під час спілкування з комп'ютером;
- необмежене навчання: зміст, його інтерпретації й додатки як завгодно великі.

Пропонується оптимізувати освітні програми, беручи до уваги підходи до навчання. Під підходом до навчання мають на увазі сукупність мотивів і стратегій, які використовуються слухачами для досягнення поставленої освітньої мети. Виділяють наступні підходи до навчання:

1) поверхневий підхід, коли слухачі прагнуть мінімізувати навчальне навантаження й уникнути невдач у процесі навчання;

2) поглиблений підхід до навчання, за якого слухачі орієнтовані на розуміння, читають багато літератури за досліджуваною проблемою, прив'язують нову інформацію до вже наявних знань;

3) підхід, орієнтований на досягнення, націлений на підвищення самооцінки й компетентності. Пріоритет віддається одержанню високих оцінок, незалежно від того, чи цікавий матеріал, чи правильно він застосовується і де може використовуватися.

Дані індивідуального стилю навчання співвідносять із процесом навчання з використанням інформаційних технологій. Так, люди з поверхневим стилем навчання й спрямованістю на досягнення почувають себе менш упевнено, переживають, що комп'ютери знеособлюють процес навчання. Такі слухачі сприймають комп'ютер менш творчо. Вони частіше грають у комп'ютерні ігри, беруть участь у комп'ютерному тестуванні.

При поглибленому підході до навчання слухачі одержують задоволення від роботи на комп'ютері; рівень комп'ютерної тривожності в цьому випадку невисокий. Вони схильні до надбання нових знань. Ці користувачі так само в стані вдосконалити конфігурацію, встановлюючи нове й модернізуючи наявне програмне забезпечення й сам комп'ютер, що дозволяє їм вирішувати більш складні завдання. Використання Інтернету сприяє зміні стилю навчання: слухач знайомиться із різними точками зору на проблему, сам формулює свою думку.

Поширення комп'ютерних ігор, використання комп'ютера як засобу навчання, залучення слухачів до роботи в мережі Інтернет, у рамках освітнього процесу, виникнення нових способів комунікації, розвиток дистанційної освіти, як технології, що заснована на новій навчальній методології й комп'ютерній телекомунікаційній базі, – все це впливає на психіку й особистісні особливості людини.

Крім того, приділяють особливу увагу виникненню низки психологічних новотворів і різних ефектів у людини, які викликані впливом нового інформаційного середовища і специфікою взаємодії в ньому. Висвітлюючи проблеми інформатизації, приводять негативні приклади – побічні ефекти застосування інформаційних технологій, з якими зіштовхуються психологи й психотерапевти сучасності. До них відносяться: техностреси, комп'ютерофобії, залежність від комп'ютерних ігор (індивідуальних, групових, рольових), Інтернет-залежність, хакерство, звуження кола інтересів, аутизація, трансформація ідентичності, нерозвиненість соціального інтелекту, збідніння соціальної компоненти спілкування й ін. [1]

Висновки. Таким чином, збільшення застосування комп'ютерів у всіх сферах людської діяльності викликає нові проблеми, які здобувають особливу актуальність у теперішній час, і дає поштовх до розвитку нових областей дослідження психологічних і соціальних аспектів взаємодії людини й комп'ютера, а також пошуку ефективних методів застосування інформаційних технологій.

Перехід до комп'ютерних технологій навчання, створення умов для їхньої розробки, апробації й впровадження, пошук розумного поєднання нового з традиційним є складним й вимагає рішення комплексу психолого-педагогічних, навчально-методичних та інших проблем. Безсумнівно, комп'ютер в освіті розглядається як допоміжний інструмент навчання, він збільшує інтелектуальні можливості тих, хто навчається, розширює та формує світогляд, полегшує пошук і систематизацію нової інформації, стає посередником у процесі комунікації, провідником у віртуальне життя.

Аналізуючи застосування інформаційних технологій в освіті можна виділити кілька точок зору на цю проблему. У числі позитивних моментів – можливість самостійного навчання з відкритим доступом до великих інформаційних ресурсів, наявність зворотного зв'язку.

Список літератури

1. Васильева, И. Н., Психологические аспекты применения информационных технологий [Текст] / И. Н. Васильева, Е. М. Осипова, Н. Н. Петрова // Вопросы психологи. – 2002. – № 3. – С.9–12.

2. Волкова, А. Ю. Інноваційні педагогічні технології в професійній освіті з використанням інформаційно-комунікативних засобів [Текст] / А. Ю. Волкова // Професіоналізм педагога в контексті Європейського вибору України : міжнар. науково-практ. конф. 20-22 вересня 2007 р., м. Ялта: [матеріали у зб. статей. Ч.1]. – Ялта : РВВ КГУ, 2007. – С. 27–30.

Отримано 30.03.2011. ХДУХТ, Харків.

© В.С. Артеменко, І.Г. Бубенець, К.В. Попкова, 2011.